

R' Chaim Ozer
May 13, 2001

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן כד

בעזרה, י"ד כסלו תרצ"ה. (ד) ע"ד שאלתו אדות אברך אחד, ששהה יותר מעשר שנים ולא זכו להבנות, ועל פי דברי הרופאים נראה שהמניעה מאתו, ואומרים שההכרח לבדוק את הזרע מקודם, ושואל אם רשאי להוציא זרע לבטלה, לצורך בדיקת הרופאים, כבר התעוררו המחברים בענין זה ונשאלתי כמה פעמים, והוריתי להתיר, וע"י ב"ש סי' כ"ה סק"ב מש"כ אם נמצא דם בעד של אשה ספק אם הדם ממנה או ממנו נראה לכאורה דמותה להוציא זרע כדי לברר אם הדם ממנו, דאין איסור לשמש ולהוציא זרע, והביא ראייה מיבמות ע"ו דאם ניקב הגיד בודקין אם נתרפא, ומניחין בי' פוקרא, כדי שיוציא זרע ויש לדחות יעו"ש. ובאמת יש לחלק דשאני התם דחששו כדי להתירו בקהל, ובשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ג כ' בתוך דבריו ואיברא לצורך שעה אף להוציא ז"ל להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן לענין בדיקת הנקב בגובתא דשכי' דמתבינן לי' אבי פוקרא ביבמות ע"ו ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו לצורך שעה, אולי התם דוקא ע"י גרמא וכמש"כ היש"ש ביבמות שם דין ט"ז. אולם הא מבואר בדהתו"ס יבמות ל"ד דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרעו ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שרי. ואם שהב"י החמיר בזה בס"י כ"ה, מ"מ לצורך שעה י"ל דשרי, ובס' ערוך לנר ביבמות ע"ו שם כ' דמשו"ה התירו לפמש"כ התוס' בסנהדרין נ"ט דזה תלוי במצות פריה ורביה ועל כן היכא שזהו תקון למצות פו"ר אין חשש בדבר, ולצאת ידי המחמירים בזה יעו"ש בס' שדי חמד ובשו"ת דברי מלכאל ח"א נראה **דבדרך תשמיש היינו ע"י נרתיק דק שמלבישים על האבר בודאי שרי**, ובירו"ש ריש יבמות דרך סדין בעל נראה דהתם מיירי באופן שיכנוס הזרע והסדין היה רק כדי למעט הנאתו דהרי נטע ה' ארזים והוליד בנים. ויעו"ש בשו"ת דברי אלי' סי' כ"א שהורה להקל ע"י סדין כמו במוך מחשש סכנה בעיבור יעו"ש. וע"ע בס' תורת מרדכי מה שצידד בזה. כללו של דבר שיש לסמוך על ד' שו"ת יעב"ץ ש' דהיכא דאי אפשר בגרמא לעשות גם בידים, ודרך תשמיש ע"י נרתיק בודאי מותר לכו"ע.

נועם כרך א עמוד קמה – ר' שלמה זלמן אויערבאך

הזרעה מלאכותית

גם מסתבר שאף לדעת האחרונים הנ"ל מי"מ אשת איש שזינתה וכיבדה אח"כ את ביתה באופן שנסתלק לגמרי מעשה ראשון ושוב חזרה והכניסה את הזרע לתוך רחמה באופן מלאכותי דגם לדידהו הוי ממזר אע"ג שקליטת הזרע וההפריה שלאח"כ היתה רק מחמת הזרעה מלאכותית ולא ע"י ביאה, הואיל ואיכא הכא תרתי לרעותא חדא שהזרע יצא ממנו ע"י חיוב כרת וגם העיבור הוא מאיש אשר הוא זר אצלה, וכיון שכן מ"ט לא נאמר דלעולם הולכין רק אחר קליטת הזרע, ואם הזרע הוא מאיש כזה אשר האשה אסורה עליו איסור ערוה הוא הנקרא ממזר, ולפי מה שיתבאר בע"ה להלן דמשכחת נמי ממזר בלי שום ביאת איסור, נראה דכמו כן מסתבר דלא תלוי כלל במעשה הביאה אלא כל שהולד נוצר מתערובת של שני מינים האסורים זה לזה באיסור ערוה הוי ממזר, דמהיכ"ת נימא שאם נוצר כדרכו ע"י ביאה כדרך כל אדם הוי שפיר ממזר אף אם הביאה היתה בהיתר ולא עבר כלל על שום אזהרה, ואילו ע"י הזרעה מלאכותית הולד כשר ואין זה מתקבל כלל על הדעת, לענין פשוט טובא דדמיון אהרדי וגם נודמן לי לראות שכן סובר גם החלקת יואב בחאו"ח סי' א' ד"ה וראיתי דנתעברה באמבטי וכיאת היתר שקולין ניגהו דהא בכלאי בהמה פשוט הוא שלא יסי בן עקביא שאוסר לרכוב על פרידה אין שום חילוק בין אם הפרידה נולדה כדרכה או ע"י הזרעה מלאכותית, כיון דהתם ודאי לאו בביאת איסור תליא מלתא אלא רק בכלאים דתרי מינים תליא מלתא וה"נ גם כאן כל שהולד מורכב משני מינים הוי ממזר, והדברים מובנים

נדרשתי לאשר שאלוני לחוות דעתי בענין הזרעה מלאכותית, ואף שידעתי שחלק מהדברים שכתבתי הם רק דברי סברא ואין להם בית אב, עכ"ז אין עולה מורא על ראשי כיון שאין אני טועה כלל לחשוב שיסמכו עלי הלכה למעשה בענין חמור זה, וכל דברי הם רק להועיל אם מעט ואם הרבה לגדולי הדור אשר הזוהבה מוטלת עליהם להכריע בהלכה זו, והם ידעו מה לקרב ומה לרחק.

(א)

תנן ביבמות מ"ט ע"א: «איהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבוא דברי ר' עקיבא שמעון התימני אומר כל שחויבין עליו כרת והלכה כדבריו, ומבואר בגמ' דשניהם למדוה מהא דכתיב ולא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו וסמך ליה לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר ע"י"ש, וראיתי לגדולי אחרונים שכתבו דלפיכך אין הולד ממזר אא"כ גם היתה יצירתו בעבירה ע"י ביאת איסור דומיא דאזהרת אשת אביו, אבל אשת איש שנתעברה באמבטי מזרע של איש אחר או ע"י הזרעה מלאכותית אין הולד ממזר, אולם לענין אין זה כי"כ פשוט, דבשלמא אם ה' כתוב בתורה שהבא על אשת אביו בניו ממזרים ה' שפיר משמע כדבריהם דבביאת איסור תליא מלתא, אבל כיון שרק מהסמיכות הוא דילפינן ליה יכולין שפיר לומר דלא בא הכתוב אלא לגלות דכל ולד הנוצר מזרע בליל של איש ואשה דלא תפסי בהו קדושין ואשר אם יבוא עליה כדרך כל אדם יתחייב כרת הוא הנקרא ממזר, ומה שתלה הכתוב באיסור ערוה וחומרא דכריתות הוי רק סימן והנדרה לדעת את שיעור גודל המרחק והזרות שבין האיש והאשה הערשה אותם לשני מינים מחולקים, וכיון שכן נראה דאף שאין לאסור אשה לבעלה או לקרותה בשם זונה וחללה, אא"כ נבעלה ממש, שאני התם שרק הביאה היא הגורמת לכך, והזרעה מלאכותית לאו כלום היא, משא"כ בנוגע לממזרות דבלא"ה אין הזרע נקלט תיכף עם ביאתו אלא לאחר זמן ויש שהזרע שוהה לקלוט ב' או ג' ימים וכיון דפשוט הוא שאם דש באשת איש וזרע באשתו או אפי' הוציא אח"כ הזרע ממנה והכניסו לתוך אשתו ודאי דאין הולד ממזר אע"פ שעקירת הזרע ויצירתו מגופו היתה ע"י ביאת ערוה, והיינו משום דכל זמן שלא נקלט הזרע בגוף האשה שהיא ערוה אצלו לא חייל כלל על הזרע שם ממזרות ומעתה כיון דכל הענין של ממזרות לא חייל תיכף על הזרע אלא לאחר זמן על תחלת העיבור א"כ מנין לנו לומר דבעינן נמי ריעותא זו שהכנסת הזרע תהי' דוקא ע"י איסור.

מסקנת הדברים

א) מותר ליקח מזרע הבעל ולעשות הורעה מלאכותית באשתו גם בימי נדוּתה אם אי אפשר בזמן אחר, ואין בזה משום הוצאת זרע לבטלה, ומסתבר שהולד מתיחס לבעל הזרע וחשיב כבנו לכל דבר, והוא בנו ודאי ולא ספק אם נעשה ע"י רופא נאמן, אך נכון יותר להקפיד לא לעשותה אלא בפני שנים.

ב) יש להסתפק במי שהכניסו מזרעו לתוך רחם אשתו ובתוך ב' או ג' ימים מת בלא בנים אם אשתו חייבת בחליצה אף אם נתעברה מאותה הזרע, וילדה בן כיון שקליטת הזרע היתה לאחר מותו, גם מסופקני אם האיש והאשה יכולין לעכב זה על זה או לכוף אחד את השני להורעה מלאכותית, וכמו כן יש להסתפק בכך הולד מהורעה מלאכותית ואם נימול לשמונה גם בשבת.

ג) איסור גמור להזריע מזרע של איש אחר לתוך אשת איש שמא ישא אחותו וכו', וגם נראה שהולד הנוול מהזרעה זו הוא ספק ממזר, אולם אין ההורעה חשובה כזוּת, ואינה נאסרת כלל לא לבעלה ולא לזו שנתעברה מזרעו, כמו כן אי אפשר כלל לקיים מצות יבום ולהקים שם ע"י הזרעה מלאכותית.

ד) אם הזרע הוא מנכרי אף שמכוער מאד לעשותו, ואין ספק כי טבע האב צפון בבן, וגם תוי "הזרעה שלא בקדושה", אולם מעיקר הדין אפשר דלא אסור לעשות כן גם באשת איש, והולד הנוול מהזרעה זו אינו צריך גירות, והוא ישראל גמור בלי שום חשש ממזרות, ואף לא מגום לכהונה, והאשה עצמה אינה מתחללת ולא נעשית זונה משום כך, ואם היא כהנת או לוייה הולד כמותה, אולם חייב הבעל לפרוש מאשתו ג' חדשים לפני ההורעה הראשונה עד ג' חדשים לאחר ההזרעה האחרונה, אבל אינה נאסרת עליו עד כ"ד חודש לאחר הלידה ולא נוהג בזה הדין של מעוברת ומינקת חברו, איש ואשה שאין להם בנים והאשה תובעת גט, אין הבעל יכול לטעון דאפשר בהזרעה זו.

ומה שכתב בס' חלקת יעקב שם אות ד' דבהורעה מלאכותית אף אי אמרינן דבנו הוא לכל דבר מ"מ לא הוי רק ספק דדלמא לאו אביו הוא דבוז לא שייך לומר רוב בעילות אחר הבעל, אין אני מבין את דבריו, ולא מיבעיא אם הזרע הוא מהבעל עצמו מהיכית נחשוש לשמא גזרעה גם מאיש אחר, אלא אף אם ידוע שהזרע הוא משל איש אחר מ"מ אם הבעל והאשה אומרים שפירשו זה מזו מג' חדשים שלפני ההזרעה עד ג' חדשים לאחר ההזרעה מהיכית נחשוש בהם שלא התנהגו כדון ומה טעם יהי הולד רק ספק בן ולא ודאי [כן השתוממתי לראית ב"קונטרס" שקבלתי שגם בס' עמק הלכה ובהפרדס השי"א חוברת א' כתבו כהחלפת יעקב, אך גם מובא שם שבספר היובל להפרדס יש מי שחולק עליהם] וכמו זר הוא בעיני דבר זה, ולא גרע מפנייה שנתעברה שאם אין עליה ריבון ויודע מי שבא עליה דהרי הוא בחזקת אב וכ"ש הכא.

כמו כן מסתבר שאין לחוש כלל בזה לאיסור הוצאת זרע לבטלה, כיון שלפי דברי הרופאים ההזרעה היא ממש במקום ביאה וצריכים גם בהזרעה מלאכותית לאותה כמות הזרע שרגיל לצאת מהאדם ע"י ביאה, ואף להמחמירים להוציא זרע לצורך בדיקה, היינו משום דאותו הזרע מעיקרא הוא עומד רק להשתנה משאי"כ הכא ההוצאה היא לצורך הזרעה ולא להשחתה [נלעניד שאף אם נאמר דבהזרעה מלאכותית אין הבן מתיחס אחר בעל הזרע אפי"ה אין דברי בעל דברי מלכיאל מובנים במ"ש בח"ד סי' ק"ז "דכיון שלא יהא נחשב כבנו אי"כ הרי הוא כמוציא זרע לבטלה" ואחריו נמשכו עוד כמה ממחברי זמננו, והוא תמה דמ"מ הרי מקיים בכך מצות שבת, וכמו שמוטר לעכד עברי לישא שפחה כנענית אע"פ שהולד כמותה] רק צריכים להקפיד לעשותו דוקא ע"י רופא נאמן ובנוכחותו של עוד רופא כדי שידעו ברור שהזרע הוא מהבעל ולא מאיש אחר, ואף שאם יתפשט ההיתר יש לחשוש טובא שקלי הדעת יעשוהו בלי השגחה מעולה על הרופא, ולפי דברינו הרי יש לחוש שהבנים יהיו אח"כ ממזרים, אך בלא"ה אין בכוחנו להעמיד הדת על תילה ולחסום דרך מפני עושי עולה, ולכן אין טעם להחמיר ולאסור את המותר על כשרים וטובים בגלל פחזים וקלי דעת.

עתה נבאר דין הזרעה מלאכותית מנכרי לתוך גופה של ישראלית, ואף שאך למותר הוא להרבות דברים על הכיעור והזוהמא שבדבר זה וכמו"ש החנוך בתק"ס: "ואין ספק כי טבע האב צפון בבן" וגם אמרו: "כי תולדת הרע בבנים התחלתה תהי' מהמוליד", ואפשר שנכון להרחיק מן הכיעור ולא לדון כלל בדבר שיכול ח"ו לגרום להכניס זרע מרעים בכרם ה' בית ישראל, אך היות ובשביל רוב הנשים הבאות לשאיל על כך והנכונות לפעולה זו ה"ז ממש שאלת חיים, כיון שאי אפשר לעשות ההזרעה מישראל, כי אף אם לא נאמר כדברינו שהולד ממזר מ"מ אסור לעשות כן בגלל החשש של אה נושא אחותו וכדומה, ולכן חושבני דכל זמן שהכמי הדור לא גזרו איסור ברור על כך שומה עלינו לברר מצד ההלכה אם מותר או אסור.